

жувања за Даме Груев и Ѓорче Петров.

Со својата разновидност на материјалот и популарниот начин на пишување, со своите добри илустрации иницијаторите за издавање на

овој Повременик навистина достоинствено им се оддолжиле на јубиларните годишнини на Даме Груев и Ѓорче Петров на коишто им е и овој број посветен.

Љ. Л.

ГЛАСНИК НА ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА,
Скопје, 1971, XV, бр. 1, стр. 317, бр. 2, стр. 334

Во издание на Институтот за национална историја во Скопје излегоа од печат двата броја на списанието „Гласник“. Во споменативе броеви на списанието содржани се многубројни статии, прилози, написи, прикази и рецензии, кои третираат проблематика од историјата на македонскиот народ.

На своите 317 страници списанието бр. 1/1971 година, донесува многубројни и значајни студии и расправи од историската наука.

Милан М. Миладиновиќ во статијата „Тито — револуционер и хуманист“ (с. 5—21) по повод 30 годишнината на Народната револуција, ни го истакнува Титовиот хуманизам, неговиот животен пат како револуционер — комунист и хуманист.

Со богат изворен материјал е обработена статијата на Манол Пандевски „Учеството на Македонците во вооружените ослободителни борби на бугарскиот народ во 60-те и 70-те години на XIX век“ (с. 23—60). Негирајќи ја поставката на бугарската реакционерна буржоазија, која учеството на Македонците во борбата на бугарскиот народ за национално ослободување го квалификува пред својата и пред светската јавност како претставничко учество на „Бугарите од Македонија во севкупните ослободителни борби на бугар-

ското племе“, авторот нè запознава со учеството на македонските доброволци во другите ослободителни борби и движења на Балканот во 60-те и 70-те години на XIX век. Укажувајќи за учеството на македонските доброволци и во револуционерните настани во Србија, Грција и т.н., Пандевски подвлекува дека Македонците не се ангажирале со цел за создавање на голема Србија, односно голема Грција, но тие биле понесени од моменталната поставеност од својата бунтовничка свест и расположба за ослободување од Османлиите по секоја цена, макар најпрвин преку ослободување на своите балкански соседи.

Следната статија е од Александар Стојановски и Исмаил Ерен — „Кратовската нахија во XVI век“ (с. 61—92). Статијата е обработена претежно од нови досега необјавени и непознати современи архивски материјали, во прв ред од пописните дефтери. Преку нивна обработка авторите даваат автентична слика на Кратово и Кратовската нахија во XVI век, следејќи го и прикажувајќи го бројот и големината на населението и на населбите, верската и во голема мера и етничката структура, занимањето и феудалните обврски на населението.

Бојмир Кљаковиќ во прилогот „Народноослободителното движење

и прашањето за Југословенската западна граница во 1941—1945 година“ (с. 93—104) го третира прашањето за југословенската западна граница што во периодот 1941—1945 година беше предмет на долготрајни натегања и под постојан притисок од страна на западните сојузници.

Во рубриката „Материјали“ најпрвин Миле Михајлов и Михаило Георгиевски во написот „Политичката активност на Македонскиот народен сојуз во САД и Канада од 1928 до 1935 година“ (с. 105—135) изнесуваат податоци за политичката и социјалната положба на македонската емиграција во САД и Канада во горенаведениот временски интервал, па предусловите за формирање на македонскиот народен сојуз, неговата активност и слично.

Врз основа на бројна изворна материја што авторот ја користел од извештаите на воено-известителните органи на предвоена Југославија, Глигор Тодоровски во прилогот „Неколку податоци за активноста на врховистичката ВМРО во Албанија и Бугарија помеѓу двете светски војни“ (с. 137—156) пишува за штетната дејност на врховистите, нивните провокации и терористички акции во Албанија и Бугарија помеѓу двете светски војни.

Во написот „Турски документи од времето на Австро-турската војна и непосредно пред Карпошовото востание“ (с. 157—186) Александар Матковски, врз основа на современи и автентични турски извори, дава јасна слика на ситуацијата во Македонија непосредно пред навлегувањето на австриската војска и пред Карпошовото востание.

Христо Андонов-Полјански во написот „Две интересни писма од крајот на 1918 и почетокот на 1919 година“ (с. 187—197) прилага две

многу значајни писма во англиски ракопис што авторот ги интерпретирал во англиска транскрипција и во превод на македонски јазик. Основната содржина во нив се состои во барањето на една католичка мисионерка, на адреса на еден виден англиски благородник, со цел да влијае кај британските фактори на Париската мировна конференција, за автономија на Македонија.

Во написот „За собирачката дејност на архивскиот материјал на територијата на Македонија од 1844 до 1941 година“ (с. 199—210) Нове Велјановски ги изнесува поважните акции од собирачката дејност на архивскиот материјал на територијата на Македонија, без оглед на тоа дали тој материјал се наоѓа во Македонија или надвор од неа.

Во рубриката „Патописи“ Александар Матковски и Поликсена Ангелакова во написот „Опис на патувањето на венецијанскиот пратеник Lorenzo Bernardo низ Македонија во 1591 година“ (с. 211—223) го изнесуваат патувањето на споменатиот патописец по патот од Струга до Солун и понатаму за Цариград, како и неговите описи и многу важни забележувања при патувањето.

Во овој број на списанието поместени се и мемоарите на Георгиос Кикикас „Како дојдовме до последните борби на ДАГ“ (с. 225—277) со тематика од грчката револуција од 1946—1949 година.

Христо Андонов-Полјански со „Петти прилог кон библиографијата за Гоце Делчев“ го продолжува салдото на досега објавените четири библиографски прилози за Гоце Делчев.

По повод 60-годишнината на професорот Љубен Лапе, еден од основоположниците на современата македонска историографија, Ристо

Поплазаров библиографски ги регистрира многубројните трудови на познатиот славеник.

Вториот број на списанието за 1971 година исто така обилува со богата содржина од историјата на македонскиот народ и народностите.

Во статијата „Тиквеш — едно од жариштата на вооружената борба во 1943 година во Македонија“ (с. 5—39) од Боро Митровски и Томо Ристовски третирана е проблематиката од Народноослободителната борба на поголем реон на третата оперативна зона.

Статијата на Љубен Лапе „Животот и делото на Ѓорче Петров“ (с. 41—52) посветена е по повод 50-годишнината од смртта на големиот македонски син, идеолог, револуционер и организатор на Внатрешната македонска револуционерна организација.

Во следната статија „Дејноста на ајдутите во централна Македонија во првата половина на XVII век“ (с. 53—81) Александар Матковски уште еднаш ни интерпретира тематика од ајдутството. Овојпат авторот се задржал главно на навлегувањето на ајдутските дружини во поголемите и поважните населени места во Македонија, ајдутските напади на феудалните лена, по македонските патишта и слично.

Велимир Брезоски во статијата „Состојбата и дејноста на КПЈ во Македонија во текот на 1940 година“ (с. 83—91) се осврнува на дејноста и активноста на комунистите во Македонија непосредно пред Втората светска војна.

Многу интересен е прилогот на Крсте Битоски „Македонските добротворни братства во Бугарија и нивната активност за создавање на

обединета и независна Македонија (1918—1934)“ (с. 93—129). Во него авторот содржајно ја презентира богатата и бурна историја на бројната македонска емиграција во Бугарија и народите од Пиринскиот дел на Македонија, главно, анализирано преку дејноста на братствата.

Следува прилогот на Марија Јовановиќ „Учеството на жени и младици во работата на организациите на Комунистичката партија во текот на НОБ и револуцијата во Македонија“ (с. 131—153). Авторката уште еднаш се осврнува на мобилизацијата и пошироката активност на жената на линијата на КПЈ, нејзината готовност да поднесе најголеми жртви во борбата за слобода и независност на својата земја.

Глигор Тодоровски и Масар Кодра во прилогот „КПЈ и народностите во Македонија во легалниот период од 1919 до 1920 година“ (с. 155—164) пишуваат за периодот од две години на легалното дејствување на КПЈ, нејзиниот однос кон македонскиот народ и народностите, кои биле изложени на силно политичко и национално угнетување, односно на најгруба експлоатација и денационализација.

Во прилогот „Револуционерната литература на Петар Стојков“ (с. 165—184) Михајло Георгиевски дава кратки анализи на револуционерната и социјалната поезија на овој досега непроучен македонски деец.

Ристо Кирјазоски во прилогот „Основањето и организацијата на турската општина во Скопје во 1869 година“ (с. 185—210) нè запознава со основањето на турски градски општини во Македонија во втората половина на XIX век, со посебна грегледност на внатрешната организација на скопската општина.

Во прилогот „Нови податоци за Скопје по пожарот во 1689 година“ (с. 211—223) Александар Стојановски приложува два досега необјавени и непознати архивски документи. Нивната содржина фрла поголема светлина на трагедијата што ја доживеало Скопје во 1689 година, особено неговата состојба и обнова по пожарот.

Со тематика од областа на македонската средновековна ликовна уметност се приложите: „За ктиторската композиција и натписот во Марковиот Манастир — село Сушица, Скопско“ (с. 225—238) од Нада Ношпал Никуљска и прилогот „Резултати од конзерваторските работи на фреско-живописот во црквата Свети Димитрија — Марков Манастир“ (с. 239—245) од Спасе Спировски.

Во постојаната рубрика „Материјали“ најпрвин даден е написот на Љубен Лапе „Непознати писма и телеграми на Ѓорче Петров“ (с. 247—273). Одбележувајќи ја 50-годишнината од Ѓорчевата присилна смрт, авторот ги интерпретира неговите 25 писма. Особено значајно е соопштението на Манол Пандевски, кој ја прилага статијата на Ѓорче Петров „Обезличена Македонија“ (с. 275—283).

Владо Картов во написот „Улогата на весникот Бюлетинџ во афирмацијата на македонската самостојност“ (с. 285—296) пишува за појавата на овој весник на 2 април 1919 година во Софија. Потоа, дава краток осврт на статиите и приложите објавени во него, улогата и значењето што весникот го зазема за изразување желбите и стремежите на

македонскиот народ, за запазување на територијалниот интегритет на Македонија.

Во написот „Досега необјавен словенски летопис од XVII век“ (с. 297—301) Михајло Георгиевски приложува досега необјавени словенски ракописи од XVII век со световна содржина.

Во постојаната рубрика рецензии и прикази поместени се повеќе рецензии и прикази на објавени трудови од областа на историската наука за периодот 1970—1971 година.

На крајот на списанието од Ристо Поплазаров поместен е некрологот по повод смртта на Милада Паулова, професорка по византологија и историја на словенските народи во Карловиот универзитет во Прага. Авторот накратко нè запознава со животот и делото на починатата професорка.

Треба да нагласиме и тоа дека кон двата броја на списанието приложен е посебен одделен отпечаток во кој е објавена „Библиографијата на патописи за Балканскиот Полуостров во време на турското владеење“ од Александар Матковски.

Со излегувањето од печат на двата броја на списанието Гласник на Институтот за национална историја за 1971 година, (третиот број за 1971 година е во печат), поради богатството на сеопфатноста и разноврсноста на третираната проблематика од историската наука, на мнение сме дека нивното публикување ќе придонесе за уште поголем развој и прогрес на македонската историографија.

A. T.